

Научне законитости оружане борбе

Проф. др Момчило Сакан, пуковник у пензији

Студија др Слободна Микића, под називом: *Научне законитости оружане борбе*¹, веома је значајно научно дело. Његова оригиналност произилази из самог наслова дела, јер научне законитости нису довољно разматране, нити су ваљано дефинисане. То је, наиме, први покушај да се оне дефинишу као блажа форма научних закона и да им се да одговарајуће место у методологији и теорији науке. Значај дела произилази из чињенице да су научни закони један од основних и најважнијих елемената структуре теорије науке уопште и, посебно, ратне вештине, као науке. Научни закони су, дакле, елемент без којег се не може изграђивати конзистентна теорија, нити се могу правити ваљане прогнозе о развоју и будућем стању одређених појава, предмета и процеса.

Предмет који је аутор истраживао без сумње је мултидисциплинарног карактера. Обухвата широко подручје филозофије, методологије, социологије и ратне вештине – од примењене теорије до филозофских поставки и метатеоријских утемељења.

Резултати до којих је дошао аутор научно су вредни и могу се непосредно уградити у теоријски фонд ратне вештине као науке. Такође, могу послужити као теоријска основа младим истраживачима у истраживању елемената структуре научне теорије уопште и, посебно, структуре теорије војних наука.

Структуру студије чине следеће целине: Увод, Особености оружане борбе као појаве, Идентификација научних законитости оружане борбе, Деловање научних законитости оружане борбе, Закључна разматрања и Литература.

Увод је нешто краћег обима од онога који одговара уобичајеним методолошким захтевима. Аутор се определио за варијанту да само укаже на проблем и значај истраживања, док су изостављени други

¹ Студија Слободана Микића, *Научне законитости оружане борбе*, Војна академија, Београд, 2003.

делови уобичајени за тај елемент структуре студије, као што су предмет и циљеви истраживања, хипотезе, начин, потешкоће и битна искуства из истраживања. На то је вероватно утицао и садржај првог дела студије у којем су дефинисани основни (категоријални) појмови и описан историјски развој оружане борбе.

У првом делу студије, под насловом *Особености оружане борбе као појаве*, аутор је успешно успоставио логичку, методолошку и епистемолошку везу између друштвених појава, као опште категорије, и оружане борбе, као специфичне друштвене појаве. На тај начин је одредио место и улогу оружане борбе у систему друштвених појава. Оружану борбу разматра у тоталитету и у оквиру рата као шире друштвене појаве. Такође, критички разматра дефиниције о рату и на крају даје карактеристичну дефиницију те појаве која је у целини прихватљива.

Посебан значај аутор придаје теоријском одређењу оружане борбе. На основу компаративне анализе познатих дефиниција из лексикографске и друге литературе, укључујући дефиниције познатих војних теоретичара, као и критичког прилаза, прво је утврдио и објаснио особености оружане борбе. Затим је дао своју дефиницију, наглашавајући да је то *деструктивна друштвено-историјска појава, међусобног оружаног ништења сукобљених страна са непомирљивим циљевима двају тоталних процеса борбених дејстава*. Та дефиниција у највећој мери одређује обим и садржај појма оружане борбе и представља нов квалитет у теорији ратне вештине као науке.

Историјски развој оружане борбе аутор сматра посебно значајним и резултате до којих је дошао успешно користи као предтеорију и основу за аргументацију ставова о законитостима оружане борбе. Из тог дела студије види се велики ауторов труд да из обимне грађе издвоји најважније податке и ставове значајне аргументације наведених законитости. Поред познате периодизације развоја наоружања (ера хладног и ера ватреног оружја), аутор је увео и нови период, који је назвао периодом употребе оружја високе технологије и великих ефеката који карактерише савремено доба (време после Другог светског рата). На одговарајући начин, разматрана је веза и суштина условљености промена у оружаном борби зависно од развоја наоружања и друге ратне технике, а у посебном делу те целине аутор разматра и развој теорије ратне вештине уопште и идеје о њеним законима и законитостима.

У анализи оружане борбе аутор се определио за њене најбитније карактеристике, као што су: противуречност и супротности; њена веза са кретањима у друштву; хијерархијска структура; сложеност; динамичност; дисконтинуитет; разноврсност; беспштедност и нехуманост; последице и сложеност њеног истраживања. У потребном обиму, разматрана је структура оружане борбе и рашчлањена на чиниоце, услове и борбена дејства. Тежишно је наглашена улога борбених дејстава и њихових основних карактеристика, као што су: јединствен

циљ; процесност и променљивост; садејство и сарадња; ризичност и деструктивност у односу на противника. На тај начин, аутор је створио услове за каснију експликацију питања у вези са законитостима које карактеришу оружану борбу.

Поглавље о оружаном борби завршава се краћом, значајном анализом и критичким освртом на научну изграђеност њене теорије у свету и у нас. При томе, наглашена је недовољна развијеност појединих делова научне теорије оружане борбе. Аутор заступа став да је у научној теорији о оружаном борби уопште, а посебно код нас, најмање изграђен део који се односи на њене законитости и законе. На крају, изводи закључке о стању изграђености те теорије у другим земљама света, уз став да оружану борбу карактерише постојање и деловање одређених научних закона и законитости који одређују њен ток и исход.

Други део студије, под називом *Идентификација научних законитости оружане борбе*, тежишни је и најзначајнији елемент структуре студије. У том делу аутор је прво дефинисао основне појмове, а затим утврдио научни закон и законитости оружане борбе и указао на њихову улогу у месту у научној теорији и на њихове најважније карактеристике.

На основу комплексне анализе термина који се користе за обележавање појмова и других дефиниција, дао је своју дефиницију научних закона оружане борбе, наглашавајући да они *представљају битне, нужне, стабилне, трајне односе и везе између чиниоца оружане борбе у одређеним условима, од којих зависи њен настанак, ток, развој и исход*. Аутор је, затим, дефинисао нови, до сада у теорији недовољно коришћени, појам научне законитости који је, у суштини, и предмет његовог истраживања. На оригиналан и веома аналитичан начин, анализирао је, структурно и компаративно, појмове као што су: законитости, научни закони и научне законитости, као *један од облика научног сазнања који је нешто нижег сазнајног нивоа од оног који поседују научни закони, као највиши облик научног сазнања*. Указао је да се преко научних законитости трасира нови, поступнији, логички и методолошки пут до научних сазнања; од праксе, преко научних законитости, до научних закона, а на основу њих – до научних теорија.

Аутор је, на основу обављеног истраживања, утврдио један закон и пет научних законитости оружане борбе. Према његовом мишљењу, *однос снага у оружаном борби* један је од основних закона, а законитости су: *однос субјеката политике и борбених дејстава; примарни утицај људског фактора; утицај припрема на резултате борбених дејстава, зависност начина борбеног дејствовања од стања људских и материјалних потенцијала сукобљених страна и зависност начина борбених дејстава од географског простора*.

Научни закон односа снага аутор је оправдано ставио на прво место, наглашавајући да је у целокупној досадашњој пракси оружане борбе потврђено његово постојање и деловање. Однос снага постоји

у свим ситуацијама у процесу оружане борбе, али тај закон у научној теорији није довољно разматран. Он је највише актуелизован у пракси, у току рада команди, штабова и старешина на процени ситуације и доношењу одлука за борбена дејства. У доказном поступку аутор је прво дефинисао и класификовао појмове *моћ, сила, снага* и *однос снага*, које је, затим, објаснио и доказао у контексту постојања законитости. Саобразно циљу и захтевима за објашњењем суштине научног закона односа снага, аутор је, даље, разматрао чиниоце који чине суштину тог односа: људе, материјално-техничка средства и услове.

У разматрању законитости *односа субјеката политике и субјеката борбених дејстава*, аутор полази од доминантне, најчешће одлучујуће, улоге политике у односу на рат и оружану борбу код сукобљених страна. После краћег осврта на историјска искуства, навео је важније модалитете односа између субјеката политике и субјеката борбених дејстава, односно, између руководећих политичких и војних структура. Затим су наведени битни чиниоци тог односа, при чему је тежиште на суштини и степену оствареног јединства између субјеката који доносе одлуке у политичким институцијама државе и субјеката војног одлучивања (старешина) који доносе одлуке о ангажовању снага у борбеним дејствима. Аргументовано и на примерима, аутор је доказао да од степена, суштине и начина остваривања тог јединства зависе резултати који се постижу у оружаном борби. Такође, прецизно је дефинисао неопходне појмове и прихватљиво аргументовао наведену научну законитост.

На основу чињенице да човек има главну улогу у друштву и на основу историјских искустава, аутор сматра да је *доминантна улога људског чиниоца у оружаном борби* значајна научна законитост. То доказује преко четири битна постулативна става: 1) да је човек учесник у свим друштвеним супротностима и конфликтима који доводе до оружане борбе; 2) да човек доноси све одлуке у вези са припремањем и вођењем борбених дејстава; 3) да је човек активни учесник у свим садржајима оружане борбе и да је носилац свих дејстава и активности, и 4) да човек производи наоружање и друга средства потребна за вођење борбених дејстава. При томе, посебно је нагласио улогу и утицај борбеног морала у борбеним дејствима и разрадио његове основне садржаје и манифестације.

Полазећи од општег става о улози и значају припрема за сваку сврсисходну активност и човеково деловање, од припреме као функције руковођења и командовања, и од искуства из оружане борбе, аутор је утврдио да *припреме* имају све одлике научне законитости. У вези с тим, указао је на најважније садржаје припрема за оружану борбу, као што су: обучавање јединица; моралне, политичке, пропагандне и економске припреме; припреме друштвених делатности, и нормативно-правно регулисање система одбране земље, улога војне науке и припреме државе.

Историјски развој наоружања и друге ратне технике и његова улога у оружаном борби коришћени су као основни аргументи за утврђивање научне законитости *зависности начина борбеног дејствовања* („начин борбеног дејства“) *од стања људских и материјалних потенцијала сукобљених страна*. Историја оружане борбе недвосмислено је потврдила закључак да су сваки проналазак и употреба нових врста оружја имали за последицу изналажење новог начина борбеног дејствовања, и то у обе компоненте – офанзивној (за оног ко оружје примењује) и дефанзивној (за оног ко мора да се штити од тог оружја). Зависно од ефеката нових или усавршених оружја мењани су или допуњавани борбени поступци и увођене су нове мере или радње, а у случајевима сложенијих и ефикаснијих оружја мењани су и начини борбеног дејствовања. То су били суштински ауторови аргументи за утврђивање и дефинисање неведене законитости. Истовремено, он упућује и на размишљање да је у том случају реч и о научном закону, а не само о научној законитости оружане борбе. Аутор истиче да до промена начина борбеног дејствовања долази и услед одговарајућих карактеристика стања и могућности људског чиниоца, без обзира на то да ли је реч о квалитативним или квантитативним својствима. Дакле, према ауторовом мишљењу, начини борбеног дејствовања зависе од укупног стања и могућности људи и наоружања. По правилу, те могућности су специфичне и различите за сваку сукобљену страну.

Научну законитост *зависности начина борбених дејстава од географског простора* аутор је објаснио на основу чињенице да се сваки борбени поступак, радња или дејство увек догађају или реализују у географском простору, као неизбежном услову за борбена дејства и оружану борбу. У даљем тексту, уз два илустративна приказа, дато је детаљније одређење географског простора и његовог утицаја на борбена дејства. На крају, аутор је закључио да се та научна законитост може дефинисати исказом да „*основни елементи географског простора (величина, положај и облик; рељеф; педолошки и геолошки састав; хидрографски чиниоци; клима; становништво; биљни и животињски свет; насељена места; привредни објекти и остала инфраструктура) непрекидно и у великој мери утичу на опредељење и примену одговарајућег начина извођења борбених дејстава ради постизања повољних резултата у процесу оружане борбе*“.

У трећем делу студије – *Деловање научних законитости оружане борбе* – аутор дефинише појам деловања научних законитости оружане борбе и наглашава да оне непрекидно, значајно и неизбежно утичу на све учеснике у процесу оружане борбе. Посебно је објаснио разлику између научних закона и законитости, с једне стране, и закона као правних и нормативних аката, с друге стране. На веома јасан начин, указао је на место и улогу субјеката у деловању научних законитости и на могућности које им се пружају ако на прави начин и на

време схвате и узму у обзир неизбежно постојање и деловање научних законitosti оружане борбе. Од односа субјеката оружане борбе према увек присутном деловању научних законitosti, сматра аутор, зависи колико ће им они ићи у прилог, или обрнуто.

Аутор је веома концизно објаснио начине деловања наведеног научног закона и сваку истражену научну законитост оружане борбе. Тако се надовезао на теорију наведену у другом делу студије и успоставио логичку везу између теоријских основа научних закона и њиховог практичног значаја у процесу оружане борбе. Ефекти деловања научних законitosti илустровани су на примерима из историје оружане борбе.

У том делу студије аутор потенцира и објашњава улогу људског чиниоца у деловању научних законitosti оружане борбе, с тежиштем на улози старешина. Посебно је указао на неке њихове најбитније особине, као што су стручне, моралне и телесне особине, лични пример, патриотизам и укупна оспособљеност за учешће у оружаног борби. За војне старешине, сматра аутор, изузетно је значајно предвиђање тока и исхода борбених дејстава. У вези с тим, наглашава да је успешно предвиђање могуће само уколико се добро познају суштина и начини деловања научних законitosti оружане борбе. Наиме, само старешине које познају научне законе и законitosti могу успешно да предвиђају битне правце развоја процеса оружане борбе и да доносе одлуке које су примерене конкретним ситуацијама.

Закључна разматрања садрже синтезу резултата до којих је аутор дошао током истраживања. Посебно су наглашени улога и значај научног закона односа снага у оружаног борби као основног закона у теорији науке о оружаног борби. На крају, аутор с правом закључује да, осим наведених, постоје и други научни закони и законitosti и да се намеће потреба да се утврде и истраже. Такође, сматра да при утврђивању закона не треба примењивати најстроже научне критеријуме – не тако строге као кад је реч о законима који се односе на природне појаве, јер се то у друштвеним наукама и не може спровести.

*

Студија *Научне законitosti оружане борбе* оригинално је и веома вредно научно дело. То је први писани материјал о научним законитостима оружане борбе код нас. Стога се студија може успешно користити за обуку свих старешина, а нарочито слушалаца последипломских студија и усавршавања. Такође, може да се користи у истраживачком процесу јер даје епистемолошко–методолошку основу за законitosti оружане борбе и доказни поступак у процесу верификације хипотеза. Осим што „отвара врата“ и за многа друга научна истраживања, студија може да буде користан материјал за стицање нових и употпуњавање постојећих научних сазнања, као и за изградњу личних ставова о законитостима оружане борбе.